

Het Tussenrapport

Met de publikatie van *Het Tussenrapport* door de Stuurgroep Maatschappelijke Discussie Energiebeleid is de informatiefase van de Brede Maatschappelijke Discussie (BMD) afgerond en is het startsein gegeven voor de discussiefase die tot juli zal duren. De resultaten daarvan zullen in het Eindrapport worden vastgelegd dat eind dit jaar aan regering en parlement zal worden aangeboden. Daarna zullen de nationale beleidsmakers hun beslissingen moeten nemen die niet alleen de toekomstige energievoorziening betreffen, maar tevens consequenties hebben voor het milieu, de veiligheid, de afhankelijkheid van buitenlandse energieproducenten, de koopkracht, de werkgelegenheid en nog andere factoren.

Met deze beslissingen in het verschieft gaan de gedachten terug naar 1977, toen dezelfde besluiten op de politieke agenda stonden. De tegenstellingen over het energievraagstuk waren zo hoog opgelopen dat geen besluitvorming meer mogelijk was, althans dat deze niet meer werd aangedurfd. De Brede Maatschappelijke Discussie was de noodoplossing waarnaar men greep om aan het beslissen te ontkomen. Nu, ruim vijf jaar later, staan regering en parlement nog steeds voor dezelfde beslissingen. Zijn er nieuwe feiten of omstandigheden op technisch, economisch, maatschappelijk of politiek gebied, die thans de besluitvorming zouden vergemakkelijken?

Wat de *technische ontwikkeling* betreft blijkt uit *Het Tussenrapport* niet dat er sinds 1977 op energiegebied wezenlijk nieuwe feiten aan het licht zijn gekomen die de tegenstanders van kernenergie in voorstanders of de voorstanders in tegenstanders zouden kunnen hebben bekeerd. Dat was ook niet te verwachten. Maar alleen al de manier waarop de beschikbare informatie wordt gepresenteerd kan een groot verschil maken. De technische en economische informatie die voor het energievraagstuk relevant is wordt in *Het Tussenrapport* op heel wat zakelijker en evenwichtiger wijze gepresenteerd dan een paar jaar geleden in het heetst van de energiediscussie gebruikelijk was. Toen werden argumenten voor en tegen kernenergie met zo'n absolute stelligheid gebracht dat discussie vrijwel uitgesloten was. Daardoor was er ook geen ruimte voor compromis. Nu, bij nuchterder beschouwing, blijkt er toch wel een zekere beleidsruimte aanwezig te zijn. Het is niet zo, dat in het jaar 2000 het licht uitgaat als kernenergie wordt afgewezen en de bestaande kerncentrales worden gesloten, evenmin als het juist is dat we bij uitbreiding van het aantal kerncentrales met de geplande drie stuks aan een overdosis radioactieve straling worden blootgesteld. Ook hoeft er geen nationale verarming op te treden als consequent wordt gekozen voor vermindering van het energieverbruik en beperking van de milieuvuiling. Voorts hoeft de keuze voor industrieel herstel niet per se een keuze voor kernenergie te impliceren en hoeft ook de milieuvuiling in dat geval niet boven de thans geldende normen uit te gaan. In alle opties voor en tegen kernenergie is volgens de scenario's die door de Stuurgroep worden gepresenteerd, een vermindering van de werkloosheid met 400.000 personen mogelijk. Wel is het duidelijk dat elke keus haar prijs heeft. Minder kernenergie betekent een grotere inzet van steenkool bij de elektriciteitsopwekking en dus meer milieuvuiling. Sluiting van de bestaande kerncentrales kost, zo is onlangs door de Commissie-Beek berekend, f. 5 mrd. en leidt tot verlies van kennis. De keuze voor een zo laag mogelijk energieverbruik en zo gering mogelijke milieuvuiling impliceert een kleinere stijging van de particuliere consumptie tussen nu en 2000 dan in andere scenario's mogelijk is.

Terwijl er op technisch gebied sinds 1977 weinig nieuwe feiten aan het licht zijn gekomen die voor het energiebeleid relevant zijn, zijn sindsdien wel de *economische omstandig-*

heden sterk veranderd. Er is een economische stagnatie ingetreden die tot een sterke daling van het energieverbruik heeft geleid. Die daling is ook aanleiding geweest tot een aanzienlijke neerwaartse bijstelling van de prognoses voor het toekomstige energieverbruik. De druk die met name van de zijde van de elektriciteitsproducenten op de politiek werd uitgeoefend om tot besluiten te komen opdat ook zij hun langetermijn-investeringsbeslissingen zouden kunnen nemen, is daardoor wat van de ketel geraakt en de energieprojecties waarin voor kernenergie geen rol van betekenis is weggelegd zijn realistischer geworden. In feite is er nu minder haast om beslissingen te nemen dan men vijf jaar geleden dacht. Dat neemt niet weg, dat toch ééns de knoop moet worden doorgehakt over het al dan niet uitbreiden van het aantal kerncentrales, c.q. het al dan niet sluiten van Dodewaard en Borssele; de elektriciteitsproducenten, de industrie, de havenbestuurders (kolenoverslag) en alle andere betrokkenen moeten weten waar zij aan toe zijn en waarmee zij in hun plannen rekening moeten houden. Elk antwoord, of het nu positief of negatief uitvalt voor kernenergie, is beter dan geen antwoord.

De economische recessie heeft niet alleen de verwachtingen omtrent het toekomstige energieverbruik gewijzigd, er is ook een duidelijke verschuiving in *maatschappelijke opvattingen* opgetreden. Door de slechte gang van zaken in de economie heeft de opvatting dat vóór alles naar industrieel herstel moet worden gestreefd, sterk aan kracht gewonnen. We hebben reeds kunnen waarnemen hoe in het milieubeleid, het onderwijsbeleid (denk aan de recente voorstellen van de Commissie-Wagner), het sociaal-economische beleid en op tal van andere beleidsterreinen, ruimte wordt gemaakt voor het streven naar industrieel herstel. Er is geen reden om aan te nemen dat voor het energiebeleid iets anders zou gelden. Dat zou b.v. kunnen betekenen dat bij de keuze uit energiebronnen het kostenaspect voor de industrie relatief zwaarder gaat wegen ten opzichte van b.v. het milieu-aspect. Zo zouden ook de kosten van het sluiten van Dodewaard en Borssele wel eens het doorslaggevende argument kunnen worden om beide centrales open te laten.

Ten slotte spelen ook de *politieke verhoudingen* een rol. In 1977 was een kabinet van PvdA en CDA aan het bewind, thans zijn het het CDA en de VVD die de dienst uitmaken. Uiteraard beïnvloeden de verschillen in samenstelling van de diverse achterbannen de politieke besluitvorming.

Niemand had verwacht dat de Brede Maatschappelijke Discussie de verschillende standpunten op energiegebied dichter bij elkaar zou brengen. De betekenis van de BMD ligt dan ook veel meer in het uitstel van de besluitvorming waardoor intussen technische, economische, maatschappelijke of politieke omstandigheden kunnen zijn veranderd. De belangrijkste veranderingen sinds 1977 lijken mij de voorziene vermindering van het energieverbruik waardoor de argumentatie voor uitbreiding van het aantal kerncentrales wordt verzwakt, en het relatieve terreinverlies van de milieuen de anti-kernenergiebeweging als gevolg van de recessie, waardoor de argumentatie tegen sluiting van de bestaande kerncentrales wordt versterkt. Als deze factoren inderdaad de doorslag geven, betekent dat dat er in de bestaande situatie niets hoeft te veranderen. De conclusie van de Brede Maatschappelijke Discussie zou dan luiden: alles blijft bij het oude.

L. van der Geest

1) Stuurgroep Maatschappelijke Discussie Energiebeleid, *Het Tussenrapport*, Den Haag, januari 1983.